

אל הדרך

מערך שיעור לאור דמותו של סמ"ר איתמר שמן ז"ל

כתיבת מערך השיעור: נטע שושן-פאר - רשת אורט

חלק א': נתוני יסוד ומבוא למורה

- **שם הנופל:** סמ"ר איתמר שמן ז"ל.
- **הסטיק:** "אל הדרך" (להיות השינוי, הצמיחה ולא הפרי, ההליכה ולא ההתקדמות).
- **רציונל פדגוגי:** "הדרך היא היעד" - בעולם המקדש הישגים מהירים וציונים, נפגוש את איתמר, "איש הדרך", שלימד אותנו שהמשמעות האמיתית נמצאת בצעדה עצמה ובשינוי הפנימי שהיא מחוללת באדם. נלמד שנפילות אינן כישלון, אלא הדרך היחידה להגיע לראש ההר.
- **מטרות השיעור:**
 1. **חיבור רגשי:** היכרות עם איתמר כנער שחיפש תהליכים של עומק והתנדבות.
 2. **הקניית ידע והגות:** לימוד מכתבו של הרב הוטנר על ערכן של ה"נפילות" וההליכה לפני ה'.
 3. **בירור זהות:** בחינת היחס האישי של התלמיד לכישלונות ולתהליכי למידה.
 4. **אחריות למעשה:** התחייבות לצעד אחד קטן ב"דרך" שאין לה מטרה חיצונית אלא תיקון פנימי.
- **רקע על הדמות (תמצית למורה):** איתמר גדל בלפיד, היה חונך ב"כנפיים של קרמבו" וליווה ניצול שואה. הוא התנדב לשנת שירות חקלאית ב"שומר החדש" בערבה, שם העיד כי השינוי האמיתי שחיפש קרה בתוכו. הוא שירת כפרמדיק בגדוד 77 ונפל בקרב ב-23 בדצמבר 2023.

חלק ב': מהלך השיעור (45 דקות)

1. **טבעת רגשית:** "משימת המכחול הבודד" (10 דקות)
 - **המטרה:** לחוות את מושג "משימת המכחול" של סנקה – הריכוז ברגע הנוכחי של העשייה.
 - **הפעילות (7 דקות):** המורה מחלק לכל תלמיד דף חלק וטוש צבעוני. המשימה: "במשך 2 דקות, אתם מציירים קו אחד רצוף ומפותל על הדף, מבלי להרים את הטוש. אסור לצייר 'משהו' (בית, שמש), אלא רק להתרכז בתנועה של היד ובתחושה של הצבע על הדף". בסיום, התלמידים מתבקשים לקמט את הדף ולשים בכיס.
 - **הקשר לדמות:** נספר על איתמר, שהשקיע בתהליכים ולא ב"פירות" (תוצאות).
 - **שאלות מנחות:**
 1. איך הרגשתם כשציירתם מבלי לדעת מה ה"תוצאה" אמורה להיות? האם הלחץ להצליח ירד כשלא הייתה מטרה?
 2. איתמר אמר בתום שנת השירות: "הסתכלתי סביב וראיתי את השינוי שעשיתי... בעצמי". האם קרה לכם שהתחלתם משימה בשביל 'ציון' או 'פרס', ובסוף גיליתם שהדבר הכי חשוב היה מה שעברתם בדרך?
- **המשך הפעילות:** "מעבדת השביל המקומט" (3 דקות)

מהלך ההפעלה: השליפה (30 שניות): בקשו מהתלמידים להוציא את הנייר המקומט מהכיס ולהניח אותו סגור על השולחן. אמרו להם: "הכדור הזה מייצג את הרגעים שבהם נדמה לנו שהשקענו ב'דרך' אבל הכל השתבש, 'התקמט', או לא יצא כמו שרצינו".

הגיהוץ הידני (30 שניות): בקשו מהם לפתוח את הנייר בזהירות ולנסות "לגהץ" אותו עם כפות הידיים על השולחן כמה שיותר חזק, עד שיהיה שטוח שוב. להקפיד שהנייר לא ייקרע..

משימת המכחול המחודשת (1 דקה): בקשו מהם להתבונן בקו המפותל שהם ציירו בהתחלה דרך ה"קמטים" שנוצרו בנייר. המשימה: בחרו קטע אחד בקו המקורי שלכם שעובר בדיוק על 'קמט' (שבר) בנייר. עברו עליו שוב עם הטוש בצבע אחר, בצורה הכי מדויקת ועמוקה שאתם יכולים – זוהי משימת המכחול שלכם עכשיו.

החיבור למסר של איתמר - (1 דקה) שימו לב למה שקרה על הדף שלכם: הקו שציירתם לא נעלם בגלל שהנייר התקמט. להפך, הקמטים נתנו לו עומק ומרקם חדש. איתמר לימד אותנו שהדרך מפותלת וכוללת נפילות רבות. הנייר המקומט הוא הוכחה לכך שגם כשאנחנו נופלים או נכשלים (מתקמטים), הדרך עצמה נשארת חרוטה בנו. לפי הרב הוטנר, שבו איתמר האמין, הקימה שלנו לא קורית למרות הנפילות, אלא היא עשויה מהן: 'מהות הקימה של הצדיק היא השבע נפילות שלו'. בדיוק כמו הצייר של סנקה, איתמר לא חיפש את ה'פרי' (דף חלק ונקי), הוא חיפש את הצמיחה שנוצרת כשממשיכים לצייר את הדרך גם כשהדף כבר לא מושלם".

שאלת סגירה מהירה:

האם הדף נראה לכם עכשיו 'מעניין' יותר מאשר כשהיה חלק לגמרי? למה?

2. טבעת הערך: "מעבדת הטיפוס והנפילה" (בהשראת הספר פרקי בנים מאת הרב שי פירון וג'קי שימל) (15 דקות)

- המטרה:** להבין את דברי הרב הוטנר - שהנפילות הן אלו שבונות את הקימה של האדם.
 - הפעילות (בזוגות):** כל זוג מקבל את המקור של הרב הוטנר ודף עם איור של הר גבוה.
 - המשימה:** עליהם לסמן על השביל להר 7 נקודות של "נפילה" (משרבים/כישלונות). בתוך כל "בור" כזה, עליהם לכתוב כלי אחד שאדם מקבל דווקא כשהוא נכשל.
 - לעזרתכם טבלת "אוצרות בבור" - מה מקבלים דווקא כשנופלים?**
- להלן 20 דוגמאות ל"כלי עבודה" וערכים שניתן להפיק מתוך מצבי קושי ונפילה, מחולקות לשתי רמות. הדוגמאות מבוססות על המקורות של **איתמר שמן ז"ל, הרב הוטנר, סנקה** ודמויות נוספות מהספר פרקי בנים המלמדות על צמיחה מתוך שברים.
- הנחייה לזוגות:** לכל בור בדף שקיבלתם, בחרו מילה אחת פשוטה ומילה אחת מנהיגותית (או רק אחת) מתוך ה"אוצרות" בטבלה המצורפת, וספרו איזו "נפילה" אישית הפכה אותן עבורכם לכלי עבודה ממשיים. תנו דוגמה קונקרטית מחיי היומיום המראה כיצד אתם משתמשים בכל אחד מהכלים הללו כדי להתקדם בדרך, ולא רק כדי להשיג תוצאה. הסבירו כיצד הבחירה בערכים אלו עוזרת לכם להתמקד בשינוי הפנימי שאתם עוברים, ברוח צוואתו של איתמר שמן. זכרו כי לפי הרב הוטנר, מהות הקימה שלכם בנויה ישירות מהנפילות שחוויתם לאורך הדרך.

	מילים פשוטות ויומיומיות	מושגים מעמיקים ומנהיגותיים
1	סבלנות - לדעת לחכות שהכאב יעבור.	אורך רוח - היכולת לשאת את ה"לא פתור" בלב.
2	תיקון - לתקן את מה שנהרס.	תיקון עולם - ליקוט ניצוצות של אור מתוך השברים.
3	להבין טעויות - לדעת מה לא לעשות בפעם הבאה.	הסקת מסקנות אסטרטגית - בחינה מחדש של המדיניות.

4	חיוך - למצוא כוח לצחוק גם כשקשה.	מסדר חיוך - בחירה באופטימיות ככלי להרמת המורל.
5	כנות - להודות שקשה לי.	אותנטיות רדיקלית - היכולת להיות "אני" גם בחולשה.
6	אומץ - לא לפחד מהנפילה הבאה.	עוז - האומץ להוביל גם כשהתוצאה לא ידועה.
7	עזרה מתכבדים - לדעת לבקש יד.	ערכות הדדיות - ההבנה שאנחנו רקמה אנושית אחת.
8	פרופורציה - להבין שהנפילה היא רק חלק קטן מהדרך.	מבט אל השמיים - ראיית התמונה הגדולה והאין-סופית.
9	שקט - היכולת לעצור רגע ולנשום.	קול דממה דקה - מציאת עוצמה בעדינות ובאיפוק.
10	רגישות - להבין חבר אחר שנופל.	חמלה (אמפתיה) - פיתוח "לב שומע" לצרכי הזולת.
11	יצירתיות - למצוא דרך חדשה לקום.	עוקר הרים - המצאת פתרונות חדשניים מתוך הערפל.
12	להסתפק במועט - לשמוח במה שיש עכשיו.	עין טובה - היכולת לעצב את המציאות דרך מבט חיובי.
13	ריכוז - להתמקד רק בצעד הבא.	משימת המכחול - השקעת כל הכוחות ברגע הנוכחי.
14	למידה - לגלות דברים חדשים על עצמי.	אוטודיקטיות - למידה עצמית מתוך ניסיון החיים.
15	אמונה - להאמין שיהיה טוב.	תקווה פעילה - היכולת להוליד את הטוב בעצמנו.
16	זקיפות קומה - להרים את הראש אחרי המכה.	הוד ומלכות - שמירה על צלם אנוש וכבוד עצמי.
17	גמישות - לדעת להתכופף ולא להישבר.	רך כקנה - היכולת להסתגל לנסיבות משתנות.
18	אחריות - לקחת אחריות על המעשים שלי.	"הנני" - התייבבות מלאה אל מול צו השעה.
19	נחישות - להמשיך ללכת למרות הקושי.	עקשנות - התעקשות על מימוש הטוב בעולם.
20	ענווה - להבין שאני לא יודע הכל.	ענווה מול המציאות - שחרור הצורך לשלוט בכל דבר.

• שאלות הבנה והעמקה:

1. לפי הרב הוטנר, למה הוא אומר שתנאי לניצחון במלחמה הוא דווקא להפסיד בקרבות בדרך?
2. איתמר היה פראמדיק – תפקיד שבו נלחמים על כל רגע. איך היכולת "להיות בדרך" ולתת תשומת לב לכל משימת מכחול עוזרת לתפקד ברגעים שבהם התוצאה לא וודאית?

3. טבעת הזהות: "כרטיס הניווט האישי" (10 דקות)

- המטרה: לזהות "נפילות" אישיות כמעצבות זהות ברוח איתמר.
- פעילות זהות: המורה מחלק סטיקר של איתמר. מאחוריו, התלמידים מתבקשים לכתוב על "נפילה" אחת שהייתה להם השנה (מבחן שנכשלו בו, ריב עם חבר, אכזבה מעצמם) ולכתוב איך הנפילה הזו "עיצבה את עמידתם העתידית" – מה הם יודעים היום שלא ידעו קודם.
- שאלת מפתח:

1. איתמר חיפש "שינוי" ולא "התקדמות". איפה בחיים שלכם אתם מרגישים שאתם רצים מהר כדי להגיע ליעד, אבל שוכחים להסתכל על הדרך ולראות אם אתם בכלל משתנים מבפנים?

4. טבעת האחריות : המשימה: משימת 'הקילומטר הראשון' - מנהיגות בערפל" (10 דקות)

- **המטרה:** יציאה לפעולה של הובלת תהליך בתוך הקהילה, מבלי לדעת מה תהיה התוצאה הסופית, ברוח הציטוט "הדרך נוצרת בהליכה".
- **הפעילות (עבודה בקבוצות):**
- **זיהוי הערפל:** כל קבוצה מזהה "משימה מורכבת" בכיתה או בבית הספר שכרגע נראית חסרת סיכוי או "תקועה" (למשל: סכסוך בין חברים, פינה מוזנחת בבית הספר, חוסר מוטיבציה ללמוד למקצוע מסוים).
- **ללא מפה:** במקום לתכנן את ה"פתרון" (הפרי), הקבוצה מגדירה רק את "הקילומטר הראשון" - "פעולה אחת של צעידה שהם עושים ב-24 השעות הקרובות רק כדי להתחיל את התנועה". כדי להתחיל מבלי לתכנן את הסוף, עליכם להתרכז אך ורק ב"משיכת המכחול הבאה".
- **הפעולה:** הגדירו צעד אחד קטן, מדויק וממוקד שניתן לבצע ב-24 השעות הקרובות.
- **העיקרון:** אל תשאלו איך נפתור את הבעיה, אלא מהו הצעד הראשון שיוצר תנועה?
- **דוגמה:** אם המשימה היא "סכסוך חברתי", הפעולה לא תהיה 'סולחה' (תוצאה), אלא פשוט להציע לחבר שיושב לבד להצטרף למשחק או לשיחה (הליכה).
- **החתמת השביל:** הקבוצה כותבת את הפעולה על גבי מדבקה או פתק ומדביקה על שביל מבריסטול שייקרא "אל הדרך" איתמר שמן.
- **שאלות מנחות:**
 1. איתמר האמין שאם לא תיתן תשומת לב עמוקה לדרך – תיפול. איך תשומת הלב שלכם לאחר יכולה למנוע ממנו "ליפול" בדרך שלו היום?
 2. איך הידיעה ש"הדרך נוצרת בהליכה" משחררת אתכם מהפחד להיכשל ונותנת לכם אומץ להנהיג ולהוביל אחרים?
 3. סנקה טען שכל נקודה בדרך היא מטרה בפני עצמה. האם המעשה הקטן שבחרתם הוא "הצלחה" כבר עכשיו, גם אם הבעיה הגדולה לא תיפתר מיד?
 4. קראו את השיר הליכה לאיתקה. אם הייתם הולכים לאיתקה, מה הייתם מצפים למצוא בדרך? איך תדעו שהגעתם?

חלק ג –

משימת כתיבה ונספח

1. כתיבה אישית למשפחת הנופל

הנחיה לתלמידים: חשבו על המסע שעברתם בשיעור זה בעקבות דמותו של איתמר ז"ל, ועל המחשבות שעלו בכם סביב "הדרך", הנפילות והצמיחה מהן. כתבו מכתב קצר, גלויה או הקדשה אישית למשפחתו של איתמר. במכתבכם, שתפו אותם בתובנה אחת משמעותית שלקחתם לחייכם מתוך דבריו ומתוך סיפור חייו של איתמר, וספרו להם כיצד הדרך שלכם תמשיך להאיר וליצור שינוי פנימי בהשראתו.

2. נספח - דף מקורות מונחה ללמידה בחברות (לצילום וחלוקה) סמ"ר איתמר שמן ז"ל, חלק זה בנוי כדף לימוד מונחה לחברות

דף מקורות מונחה ללמידה בחברות (לצילום וחלוקה)

הסטיקר המלווה: "אל הדרך. להיות השינוי, הצמיחה ולא הפרי, ההליכה ולא ההתקדמות." (סמ"ר איתמר שמן ז"ל)

מתוך הפירוש של הרב שי פירון וג'קי שימל (מתוך הספר "פרקי בנים")

"החיים אינם אוסף של נקודות סיום, מבחנים ותחנות יעד בלבד, אלא בעיקרם תנועה מתמדת. לצאת 'אל הדרך' פירושו לאהוב את המסע עצמו, לקבל באהבה את חוסר הוודאות, להתגבר על הפחד מהלא-נודע, ולהבין שההתפתחות האמיתית והעמוקה ביותר שלנו קורית בדיוק שם – תוך כדי תנועה, תוך כדי התמודדות עם המהמורות שבדרך."

"לעיתים קרובות, מתוך רצון לשלוט בכל פרט או מתוך פחד מכישלון, אנו דוחים את היציאה לדרך ונשארים במקום הבטוח. המשפט הזה קורא לנו לשחרר את הצורך בשלמות מוקדמת. הוא מזכיר לנו שאי אפשר ללמוד לשחות על היבשה; יש דברים שמתבררים רק כשמתחילים לצעוד. הדרך עצמה, על קשייה ויופיה, היא זו שמעצבת את אישיותנו, בונה את חוסננו ומגלה לנו כוחות שלא ידענו על קיומם."

הסבר מושגים

- **חוסר ודאות:** מצב שבו התוצאה הסופית אינה ידועה או מובטחת מראש. היכולת לפעול בתוך חוסר ודאות דורשת אמונה וביטחון עצמי.
- **תחנות יעד לעומת מסע:** תפיסה שמבחינה בין ההתמקדות בתוצאה (ציון, תואר, ניצחון) לבין ההתמקדות בתהליך (הלמידה, המאמץ, החוויות שבדרך).
- **הצורך בשלמות (פרפקציוניזם):** השאיפה לעשות דברים רק אם הם יכולים להיעשות בצורה מושלמת, מה שלעיתים קרובות גורם לשיתוק ולחוסר עשייה.

שאלות הבנה והעמקה

שאלות הבנה:

1. על פי הפסקה הראשונה, היכן מתרחשת "ההתפתחות האמיתית" של האדם, ומדוע?
2. מהן הסיבות שמונים הכותבים בפסקה השנייה לכך שאנשים חוששים לצאת לדרך?

שאלות העמקה:

1. הסבירו את המטאפורה: "אי אפשר ללמוד לשחות על היבשה". כיצד היא מתקשרת לחשיבות של עשייה גם כשלא הכול ברור מראש?
2. מה אנחנו מפסידים כשאנחנו ממוקדים אך ורק ביעד הסופי (למשל, בקבלת הרישיון או בתעודת הבגרות) ושוכחים להעריך את החוויות שב"דרך"?

מקור השראה וחיבור לפירוש

מקור השראה (רבי טרפון, משנה, מסכת אבות פרק ב'): "לא עָלִיד הַמְּלָאכָה לְגִמּוּר, וְלֹא אָתָּה בֶן חוּרִין לְבָטֵל מִמֶּנָּה."

שאלת חיבור:

רבי טרפון מרגיע את האדם שאינו חייב "לגמור" את המלאכה כולה, אך במקביל דורש ממנו לא לברוח מהעשייה ("להיבטל ממנה"). כיצד משנה זו מחזקת את הקריאה "אל הדרך" של הרב פירון וג'קי שימל? כיצד ההבנה שאתה לא חייב לדעת איך תסיים את הדרך, עוזרת לך לאזור אומץ לצאת אליה?

שאלה קיומית

האם ישנו חלום, פרויקט או תחביב שאתם דוחים את העיסוק בו כבר זמן רב כי אתם חוששים מ"הדרך הארוכה" או כי אתם מפחדים שלא תצליחו בו? מהו הצעד המעשי הראשון שתוכלו לעשות כדי לצאת "אל הדרך" מבלי לחכות לרגע המושלם?

